

ต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกข้าว กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
Cost and Return of Rice : A Case Study of Muang, Sakon - Nakhon Province

วรวิทย์ กุลดงวัฒนา¹

¹สาขาวิชาการบัญชี คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติจังหวัดสกลนคร
Tel. 081-3923711 E-mail : toey81@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกข้าว โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือเกษตรกรที่ปลูกข้าวในพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร และทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 40-49 ปี จำนวนสมาชิกในครอบครัวอยู่ระหว่าง 2-4 คน เกษตรกรมีต้นทุนในการปลูกข้าวในปีการเพาะปลูก 2553/54 เฉลี่ยเท่ากับ 3,641.96 บาทต่อไร่ และปริมาณข้าวเฉลี่ยที่ผลิตได้ทั้งหมด 366.77 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาขายเฉลี่ยกิโลกรัมละ 15.47 บาท ดังนั้นเกษตรกรมีรายได้จากการปลูกข้าวเฉลี่ยเท่ากับ 5,730.03 บาทต่อไร่ หากจะพิจารณาเปรียบเทียบกับรายได้จากการขายข้าวและต้นทุนของการปลูกข้าวของเกษตรกรจะพบว่าเกษตรกรมีกำไรจากการปลูกข้าวประมาณเฉลี่ยไร่ละ 2,088.07 บาท (5,730.03 – 3,641.96) การปลูกข้าวเป็นอาชีพที่ตกทอดมาจากรุ่นปู่ย่าและเกษตรกรไม่มีอาชีพอื่นจึงมีความจำเป็นต้องปลูกข้าวต่อไป นอกจากนี้ยังพบปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการปลูกข้าวของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างนั้นคือ ปัญหาเกี่ยวกับหอยเชอรี่ที่กัดกินต้นข้าว การขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการปลูกข้าวนาปรัง แมลงศัตรูพืช ปัญหาเกี่ยวกับปุ๋ยมีราคาแพง

คำสำคัญ ข้าว ต้นทุนการผลิต ผลตอบแทน

Abstract

The objectives of this study were to analyze the cost and the return on rice production. Survey was used in this quantitative research as an instrument. The population of this research was the farmer at Muang, Sakon Nakhon Province. The data was analyzed by using descriptive statistics which were mean and percentage. The result of the study portrayed that the majority of the research population were female, age between 40-49 years old with 2 - 4 family members. During the year 2010/11, the average cost of rice production was 3,641.96 Baht per rai, while the quantity of rice was 366.77 kilograms per rai; average price was 15.47 baths per kilograms. The average income from rice production was 5,730.03 per rai. Therefore, when comparing between the

income and the production cost, it was found that 2,088.07 Baht (5,730.03 – 3,641.96) were the average gain for each rai. However, the farmers still intended to continue their way of living on the rice production because, it was what their ancestors did and there was no other job available. Moreover, there were many important problems found with the rice production such as the problem with apple snail destroying the rice, lack of water resources for the off-season rice production, brown plant-hopper and high cost of fertilizer.

Keywords: Rice, Production Cost, Return

1. บทนำ

วัตถุประสงค์สำคัญของ เศรษฐกิจพอเพียง ก็เพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจน การพัฒนาการพึ่งพาอาศัยกันของประชาชน ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ และสภาพสังคมชุมชน โดยเริ่มต้นจากการพัฒนาขีดความสามารถในการผลิตและบริโภคอย่างพออยู่พอกินไปจนถึงการแปรรูปอุตสาหกรรมครัวเรือน สร้างอาชีพและทักษะวิชาการ เพื่อการเติบโตบนพื้นฐานที่เข้มแข็งของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

ข้าวเป็นสินค้าส่งออกหลักของประเทศไทยโดยมีจำนวน 3.7 ล้านครัวเรือน จากเกษตรกรทั่วประเทศ 5.6 ล้านครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 66 ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด พื้นที่เพาะปลูกข้าวปีละประมาณ 56 – 58 ล้านไร่ ได้ผลผลิตปีละประมาณ 28.0 – 30.0 ล้านตันข้าวเปลือก มูลค่าปีละประมาณ 180,000 - 200,000 ล้านบาท ซึ่งเป็นรายได้หลักที่หล่อเลี้ยงเกษตรกรในระดับรากหญ้าสามารถสร้างรายได้และนำเงินตราเข้าประเทศปีละประมาณ 80,000 -100,000 ล้านบาท และตั้งแต่ 1 มกราคม 2553 เป็นต้นไปตามข้อตกลงอาเซียน เรื่อง การเปิดเสรีตลาดข้าวอาเซียน ซึ่งจะลดอัตราภาษีนำเข้าข้าวลงเหลือ 0 เปอร์เซ็นต์ และเมื่อคู่ตัวเลขส่งออกข้าว ณ ต้นปี 2552 จะพบว่าการส่งออกข้าวไทยลดลง 30% ขณะที่เวียดนามเพิ่มขึ้น 56% ถ้าดูที่ส่วนแบ่งตลาดจะพบว่าไทยมีส่วนแบ่งตลาดโลก 22% และเวียดนามมีส่วนแบ่งตลาดโลก 20%อีกทั้งข้าวยังเป็นอาหารหลักของคนไทยอีกด้วย ดังนั้นผลผลิตที่ได้จากการผลิตข้าวในแต่ละปีของเกษตรกรบางส่วนจะถูกนำไปขายเพื่อเป็นรายได้ของครอบครัว อีกส่วนหนึ่งเกษตรกรจะเก็บไว้บริโภคในครัวเรือน

การศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกข้าวกรณีศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสกลนคร เป็นงานวิจัยที่จะทำการศึกษาด้านต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกข้าวในเขตดังกล่าวเพื่อเกษตรกรจะทราบต้นทุนการผลิตซึ่งจะนำไปสู่การลดต้นทุนในการปลูกข้าว ซึ่งจะส่งผลต่อการเพิ่มรายได้จากการขายข้าวให้แก่เกษตรกร และส่งเสริมให้การปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักที่สามารถเลี้ยงครอบครัวได้อย่างพอเพียง

2.วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาด้านต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกข้าวของเกษตรกร อำเภอมือง จังหวัดสกลนคร ซึ่งจะเป็นข้อมูลให้กับเกษตรกร และผู้สนใจทั่วไปในการพิจารณาการปลูกข้าว ว่าก่อให้เกิดต้นทุนและสร้างผลตอบแทนให้แก่เกษตรกรเท่าใดบ้าง

3.วิธีการดำเนินงานวิจัย

3.1การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่เกษตรกรที่ปลูกข้าวในฤดูกาลทำนา 2553/2554 ในเขต อำเภอมือง จังหวัดสกลนครและใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายทำการสุ่มตัวอย่างไม่เจาะจง โดยพบว่าในพื้นที่อำเภอมืองทั้งหมดมีประชากรจำนวน 16 ตำบล 172 หมู่บ้าน 56,115 ครัวเรือนจากจำนวนประชากรทั้งหมดในอำเภอมืองนำมาพิจารณาขนาดตัวอย่างตามทาร์โย ยามาเน่ ณ ระดับความเชื่อ 95% พบว่าขนาดประชากรเท่ากับ 56,115 ครัวเรือนต้องใช้ขนาดตัวอย่างเท่ากับ 398 ตัวอย่าง โดยผู้วิจัยทำการแจกแบบสอบถามทั้งหมด 450 ชุดกระจายไปในแต่ละหมู่บ้านซึ่งในอำเภอมืองแบ่งเป็นทั้งหมด 16 ตำบล

3.2การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

4. ผลการวิจัยและวิจารณ์

ผลการศึกษาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 424 รายส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 40-49 ปี จำนวนสมาชิกในครอบครัวอยู่ระหว่าง 2-4 คน จำนวนที่ดินที่เกษตรกรใช้ในการปลูกข้าวพบว่าเกษตรกรส่วนมากมีพื้นที่ปลูกข้าวอยู่ในช่วง 6 – 10 ไร่ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 36.56 รองลงมาที่มีพื้นที่อยู่ระหว่าง 1 -5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 23.11และ อยู่ระหว่าง 11 -15 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 15.80

ประเภทของนาที่เกษตรกรทำ พบว่าเกษตรกรส่วนมากจะปลูกข้าวนาปีเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 82.55 และบางส่วนทำทั้งนาปีและนาปรัง คิดเป็นร้อยละ 17.45 ซึ่งจำนวนครั้งของการปลูกข้าวของเกษตรกรจะแสดงความสามารถในการสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวและชุมชนของเกษตรกร ที่ตั้งของที่ดินที่เกษตรกรใช้ปลูกข้าวกับระบบชลประทาน พบว่าร้อยละ 58.96 ของเกษตรกรมีที่ดินอยู่ห่างจากระบบชลประทาน และมีเพียงร้อยละ 41.04 เท่านั้นที่อยู่

ใกล้กับระบบชลประทาน แต่การที่เกษตรกรมีพื้นที่ใกล้เคียงกับระบบชลประทานก็ไม่ได้ทำให้เกษตรกรสามารถปลูกข้าวได้มากกว่า 1 ครั้งต่อปี ซึ่งอาจเกิดจากการที่หมู่บ้านมีระบบชลประทานแต่น้ำไม่เพียงพอให้สามารถทำนาปรังได้และเกษตรกรส่วนมากจะมีการทำยังฉางขึ้นมาเพื่อจัดเก็บข้าว ซึ่งยังฉางนี้เกษตรกรจะจัดทำอย่างถาวรคือสามารถใช้ประโยชน์ได้หลายปี และเกษตรกรบางส่วนไม่ได้มีการสร้างยังฉางขึ้นมาเก็บข้าวแต่เก็บข้าวเปลือกไว้โดยการเก็บใส่กระสอบแล้วนำมาเก็บไว้ในบริเวณบ้าน

สำหรับภาวะหนี้สินพบว่าเกษตรกรมีหนี้สินคิดเป็นร้อยละ 65.33 และเกษตรกรที่ไม่มีหนี้สินคิดเป็นร้อยละ 34.67 โดยแหล่งเงินกู้ที่สำคัญของเกษตรกรคือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ กองทุนหมู่บ้านและกู้ยืมจากญาติพี่น้อง ซึ่งอัตราดอกเบี้ยจะขึ้นอยู่กับสัญญากู้ยืมของลูกหนี้ ส่วนรายได้ที่เกษตรกรได้รับจากการจำหน่ายข้าวในแต่ละปีนั้นรายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนมากเพียงพอต่อการใช้จ่ายในครัวเรือน เนื่องจากราคาจำหน่ายข้าวมีราคาสูงขึ้นกว่าเดิม ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการจำหน่ายข้าวในปริมาณเท่าเดิม และรายได้บางส่วนเกษตรกรต้องนำไปจ่ายเป็นดอกเบี้ยเงินกู้ยืมอีกด้วย

ตารางที่ 1 ต้นทุนเฉลี่ยการปลูกข้าวต่อไร่

รายการ	จำนวนเงิน (บาทต่อไร่)
ค่าไถเตรียมดิน	500.19
ค่าเมล็ดพันธุ์ข้าว	159.90
ค่าจ้างถอนกล้า	200.33
ค่าแรงงานปลูกข้าว	737.94
ค่าปุ๋ย	633.31
ค่ายาป้องกันและกำจัดศัตรูพืช	67.66
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง	201.95
ค่าซ่อมแซมเครื่องมือและอุปกรณ์	148.83
ค่าวัสดุ	62.35
ต้นทุนทั้งหมด	2,712.46

จากตารางที่ 1 แสดงต้นทุนในการปลูกข้าวจะพบว่าต้นทุนในการปลูกข้าวรวมจำนวน 2,712.46 บาทต่อไร่ โดยแยกเป็นค่าไถเตรียมดินจำนวน 500.19 บาทต่อไร่ โดยค่าไถเตรียมดินนี้โดยมากเกษตรกรที่ไม่มีรถไถของตนเองจะจ้างรถไถมาทำการไถที่นาให้ทั้งในช่วงที่ทำการหว่านกล้าและในช่วงที่ทำการปักดำข้าว ดังนั้นจึงทำการเฉลี่ยต้นทุนในการไถเตรียมดินจากต้นทุนในการจ้างรถไถ

ส่วนต้นทุนเกี่ยวกับค่าเมล็ดพันธุ์ข้าว ซึ่งนำมาใช้ในการหว่านต้นกล้า มีจำนวน 159.90 บาทต่อไร่ โดยคิดเฉลี่ยจากจำนวนเงินที่เกษตรกรต้องจ่ายไปเพื่อซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อนำมาใช้ในการหว่านกล้า โดยเกษตรกรบางคนอาจจะมีการเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวของตนเองไว้จากปีที่แล้วแต่มีบางส่วนที่ไม่ได้เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้จึงต้องซื้อ สำหรับค่าจ้างถอนกล้าซึ่งเกิดขึ้นเมื่อต้นกล้าโตพอที่จะนำไปใช้ในการปักดำมีจำนวน 200.33 บาทต่อไร่ สำหรับค่าจ้างถอนกล้านี้โดยปกติเกษตรกรจะจ้างเป็นจำนวนมัด ซึ่งหากเป็นช่วงที่ต้นกล้าของเกษตรกรคนอื่นยังไม่โตเพียงพอที่จะถอนได้ค่าจ้างในการถอนต้นกล้าจะมีราคาต่อมัดต่ำแต่หากเป็นช่วงที่เกษตรกรคนอื่นก็ต้องการจ้างให้ถอนกล้าต้นทุนต่อมัดในการจ้างถอนกล้าก็จะแพงขึ้น และสำหรับค่าแรงงานปลูกข้าวที่เกิดขึ้นในการจ้างปักดำต้นข้าวมีจำนวน 737.94 บาทต่อไร่ โดยจะพบว่าค่าแรงงานในปีการเพาะปลูกนี้มีมูลค่าสูงมาก ซึ่งเกษตรกรจะทำการจ้างแรงงานเป็นรายวันซึ่งราคา ค่าจ้างต่อวันก็จะเปลี่ยนแปลงตามความต้องการแรงงานในช่วงเวลานั้นๆเป็นหลัก

ส่วนต้นทุนในการปลูกข้าวที่ต้องจ่ายอีกส่วนหนึ่งคือ ต้นทุนในการดูแลรักษาต้นข้าวหลังจากที่ทำการปักดำแล้ว โดยมี ต้นทุนที่เกิดขึ้นประกอบด้วย ค่าปุ๋ยมีจำนวน 633.31 บาทต่อไร่ ซึ่งค่าปุ๋ยจะเกิดตั้งแต่ช่วงหว่านต้นกล้าและเกษตรกรจะใส่ปุ๋ยในช่วงที่ต้นข้าวกำลังตั้งท้องข้าวเพื่อทำให้ต้นข้าวแข็งแรง นอกจากนี้ยังมี ต้นทุนค่ายาป้องกันและกำจัดศัตรูพืชมีจำนวน 67.66 บาทต่อไร่ โดยค่ายาป้องกันและกำจัดศัตรูพืชนี้เกษตรกรจะใช้สำหรับกำจัดแมลงศัตรูพืช รวมถึงหอยเชอรี่ที่กัดต้นข้าว และกำจัดต้นหญ้าที่เกิดขึ้นในที่นาที่ทำให้ต้นข้าวเจริญเติบโตได้ไม่เต็มที่ นอกจากนี้ยังมี ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงซึ่งเกิดขึ้นจำนวน 201.95 บาทต่อไร่ซึ่งค่าน้ำมัน เกิดขึ้นจากการที่เกษตรกรมีการสูบน้ำขึ้นมาเพื่อใช้ในการไถหว่านต้นกล้า นอกจากนี้ยังมีค่าซ่อมแซมเครื่องมือและอุปกรณ์เกิดขึ้นจำนวน 148.83 บาทต่อไร่ ซึ่งส่วนมากเกิดจากการซ่อมแซมรถไถนา รถลาก และเครื่องสูบน้ำ นอกจากนี้เกษตรกรยังต้องจ่ายค่าวัสดุเพื่อใช้ในการปลูกข้าว เช่น จอบ เสียม คราด เคียว มีด พร้า เป็นต้น จำนวน 62.35 บาทต่อไร่

ตารางที่ 2 ต้นทุนในการเก็บเกี่ยว

รายการ	จำนวนเงิน (บาทต่อไร่)
ค่าแรงงานในการเก็บเกี่ยว	565.49
ค่าจ้างมัดข้าว	294.30
ค่าจ้างนวดข้าว	69.71
รวมต้นทุน	929.50

นอกจากเกษตรกรจะมีต้นทุนในการปลูกข้าวแล้วเมื่อต้นข้าวเจริญเติบโตจนสามารถเก็บเกี่ยวข้าวได้แล้วเกษตรกรต้องทำการเก็บเกี่ยวซึ่งนอกจากเกษตรกรจะใช้แรงงานในครัวเรือนของเกษตรกรเองแล้ว เกษตรกรจะจ้างแรงงานมาช่วยในการเก็บเกี่ยวด้วยเนื่องจากหากใช้แต่เพียงแรงงานในครัวเรือนอาจจะทำการเก็บเกี่ยวได้ไม่ทันเวลาเพราะหากปล่อยให้ข้าวสุกนานเกินไปเมล็ดข้าวจะสุกกรอบจนเกินไปทำให้เมล็ดข้าวหัก ดังนั้นในกระบวนการเก็บเกี่ยวนี้เกษตรกรจะเกิดต้นทุนค่าแรงงานในการเก็บเกี่ยวขึ้นจำนวน 565.49 บาทต่อไร่ ซึ่งค่าจ้างแรงงานในการเก็บเกี่ยวนี้จะเปลี่ยนแปลงตามความต้องการจ้างแรงงานในขณะนั้นว่าในพื้นที่บริเวณหมู่บ้าน หรือหมู่บ้านใกล้เคียงมีการเก็บเกี่ยวมากน้อยเพียงใด มีแรงงานที่สามารถเกี่ยวข้าวได้มากน้อยเพียงใดซึ่งความต้องการหรือข้อมูลเหล่านี้จะมีผลต่อค่าจ้างแรงงานในการเก็บเกี่ยวข้าวด้วยเช่นกัน เมื่อเกษตรกรทำการเกี่ยวข้าวแล้วจะทำการตากข้าวไว้ประมาณ 1-2 วันเพื่อให้เมล็ดข้าวมีความชื้นตามที่ต้องการและจะทำการมัดข้าวให้เป็นมัดตามขนาดที่ต้องการ โดยเกษตรกรจะมีต้นทุนในการมัดข้าวเกิดขึ้นจำนวน 294.30 บาทต่อไร่ ซึ่งเกิดจากการจ้างแรงงานในการมัดข้าวและเกิดจากการซื้อเส้นตอกมัดมัดข้าว หลังจากนั้นจะทำการขนย้ายจากไร่นามายังลานตากข้าวเพื่อทำการนวดข้าวในอดีตเกษตรกรจะทำการนวดข้าวด้วยตัวเองแต่ในปัจจุบันเกษตรกรมีรถนวดข้าวซึ่งสามารถนวดข้าวได้อย่างรวดเร็ว โดยเกษตรกรจะมีค่าจ้างรถนวดข้าวเกิดขึ้นจำนวน 69.71 บาทต่อไร่

จากตารางที่ 1 และตารางที่ 2 จะเป็นต้นที่เกิดขึ้นทั้งหมดตั้งแต่เกษตรกรเริ่มปลูกข้าว จนถึงเกษตรกรเก็บเกี่ยวข้าวเปลือกซึ่งจะใช้เวลาตลอดฤดูกาลปลูกข้าวประมาณ 6-7 เดือน (มิถุนายน –ธันวาคม) ซึ่งจะพบว่ามีต้นทุนรวมทั้งหมดตลอดระยะเวลาการปลูกข้าวเท่ากับ 3,641.96 บาทต่อไร่ ซึ่งแยกเป็น ต้นทุนในการปลูกข้าวเท่ากับ 2,712.46 บาทต่อไร่ และเป็นต้นทุนในการเก็บเกี่ยวข้าวเปลือกเท่ากับ 929.50 บาทต่อไร่ เมื่อเกษตรกรทำการเก็บเกี่ยวข้าวเปลือกเสร็จแล้วบางส่วนเกษตรกรจะแบ่งข้าวขายหน้าลานโดยจะขายให้กับพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อที่หน้าลานของเกษตรกร และเกษตรกรบางคนอาจจะเก็บไว้ขายในช่วงเวลาที่ไม่ใช่ช่วงเก็บเกี่ยวเพื่อจะได้ขายข้าวเปลือกได้ในราคาที่สูงกว่าขายข้าวเปลือกในช่วงการเก็บเกี่ยวและบางส่วนเกษตรกรจะเก็บข้าวเปลือกไว้บริโภคสำหรับสมาชิกในครัวเรือน และเก็บบางส่วนไว้เพื่อทำบุญ เลี้ยงสัตว์และเก็บข้าวเปลือกบางส่วนไว้เป็นเมล็ดพันธุ์สำหรับใช้ปลูกข้าวในฤดูกาลถัดไป

ตารางที่ 3 ปริมาณและรายได้จากการปลูกข้าว

รายการ	ปริมาณ เฉลี่ยต่อ ไร่ (กิโลกรัม)	ราคาขาย เฉลี่ยต่อ กิโลกรัม (บาท)	รายได้ เฉลี่ยต่อ ไร่ (บาท)
เก็บไว้บริโภค	164.57	15.47	2,545.90
พ่อค้าคนกลาง	92.06	14.83	1,365.23
โครงการรับจำนำของรัฐ	88.93	16.97	1,509.17
โรงสี	21.21	14.60	309.73
รวม	366.77	15.47	5,730.03

จากตารางที่ 3 แสดงปริมาณข้าวที่เกษตรกรสามารถเก็บเกี่ยวได้และรายได้ที่เกิดจากการขายข้าวของเกษตรกร โดยพบว่าเกษตรกรได้ผลผลิต 366.77 กิโลกรัมต่อไร่ เก็บไว้บริโภคภายในครอบครัวจำนวน 164.57 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนที่เหลือนำไปขายประมาณ 202.20 กิโลกรัมต่อไร่ และในส่วนของรายได้จากการจำหน่ายข้าวพบว่าเกษตรกรมีรายได้รวมจากการขายข้าว 5,730.03 บาท โดยขายได้เฉลี่ยกิโลกรัมละ 15.47 บาท และสามารถแยกพิจารณาเป็นสองส่วนคือ ส่วนที่เกษตรกรจำหน่ายในช่องทางต่างๆ คือ จำหน่ายให้แก่พ่อค้าคนกลาง จำนวน 92.06 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาขายเฉลี่ย 14.83 บาทต่อกิโลกรัมซึ่งมีรายได้ 1,365.23 บาทต่อไร่ จำหน่ายให้กับโครงการรับจำนำของรัฐบาล จำนวน 88.93 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาขายเฉลี่ย 16.97 บาทต่อกิโลกรัมซึ่งมีรายได้ 1,509.17 บาทต่อไร่ และจำหน่ายให้กับโรงสีจำนวน 21.21 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาขายเฉลี่ย 14.60 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งมีรายได้ 309.73 บาทต่อไร่ และส่วนที่เก็บไว้บริโภคภายในครอบครัว ซึ่งจะนำมารวมคำนวณเป็นรายได้รวมของเกษตรกร เนื่องจากหากไม่ได้ปลูกข้าวเกษตรกรต้องซื้อข้าวเพื่อการบริโภค และในการพิจารณารายได้จากการขายข้าวสำหรับปริมาณข้าวที่เก็บไว้บริโภคจะใช้ราคาที่เกษตรกรสามารถขายได้ตามปกติเป็นฐานในการคำนวณ ดังนั้นรายได้จากการขายข้าวสำหรับการบริโภคจึงเท่ากับ 2,545.90 บาทต่อไร่ จากการสอบถามจะพบว่าส่วนมากเกษตรกรจะขายข้าวให้แก่พ่อค้าคนกลางมากที่สุด และโดยมากเกษตรกรจะขายข้าวทันทีที่นวดข้าวเสร็จ โดยจะจำหน่ายในส่วนที่เหลือจากที่เกษตรกรได้เก็บไว้กินแล้ว

ตารางที่ 4 ผลตอบแทนจากการปลูกข้าว

รายการ	จำนวนเงิน (บาทต่อไร่)
รายได้จากการขายข้าว	3,184.13
ต้นทุนปลูกข้าว	2,712.46
ต้นทุนในการเก็บเกี่ยวข้าว	929.50
กำไร(ขาดทุน)ก่อนรวมส่วนที่เก็บไว้บริโภค	(457.83)
รายได้จากข้าวในส่วนที่เก็บไว้บริโภค	2,545.90
กำไรสุทธิ	2,088.07

จากตารางที่ 4 จะพบว่าผลตอบแทนจากการปลูกข้าวของเกษตรกรในเขตพื้นที่อำเภอเมืองในส่วนที่เป็นกำไรหลังจากหักต้นทุนออกไปจำนวน 2,088.07 บาทต่อไร่ ซึ่งเกิดจากรายได้จากการขายข้าวทั้งหมดจำนวน 3,184.13 บาทต่อไร่หักต้นทุนในการปลูกข้าวจำนวน 2,712.46 บาทต่อไร่ และหักต้นทุนในการเก็บเกี่ยวข้าวจำนวน 929.50 บาทต่อไร่จะมีขาดทุนก่อนรวมข้าวส่วนที่เก็บไว้บริโภคจำนวน 457.83 บาท และเมื่อนำรายได้จากข้าวในส่วนที่เก็บไว้บริโภคจำนวน 2,545.90 บาท จะทำเกษตรกรมีกำไรจากการปลูกข้าวจำนวน 2,088.07 บาท

5. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สามารถสรุปได้ว่าเกษตรกรอำเภอเมืองมีต้นทุนในการปลูกข้าวในปีการเพาะปลูก 2553/54 เฉลี่ยเท่ากับ 3,641.96 บาทต่อไร่ และมีรายได้จากการปลูกข้าวรวมเฉลี่ยเท่ากับ 5,730.03 บาทต่อไร่ (3,184.13+2,545.90) หากเปรียบเทียบระหว่างรายได้จากการขายข้าวและต้นทุนการผลิตของเกษตรกรจะพบว่าเกษตรกรมีกำไรจากการปลูกข้าวเท่ากับ 2,088.07 บาทต่อไร่ และเกษตรกรยังคงปลูกข้าวต่อไปเพราะเป็นอาชีพที่ตกทอดมาจากรบรรพบุรุษและไม่มียาชีพอื่นที่จะทำให้จำเป็นต้องปลูกข้าวต่อไป นอกจากนี้ยังพบปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการปลูกข้าวของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างนั้นคือ ปัญหาเกี่ยวกับหอยเชอรี่ที่กัดกินต้นข้าว การขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการปลูกข้าวนาปรัง แมลงศัตรูพืช คือ เพลี้ยกระโดด และค่าปุ๋ยมีราคาสูง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ เจ้าหน้าที่เกษตรจังหวัดควรให้คำแนะนำในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการกำจัดแมลงศัตรูพืชและหอยเชอรี่ซึ่งการจัดหอยเชอรี่สามารถทำได้ด้วยการใช้ก้านใบมะละกอโดยไปวางไว้ในนาในสภาพที่มีน้ำขัง ทิ้งไว้สัก 1 คืน หอยเชอรี่ก็จะมาจับรวมตัวกันที่ก้านใบมะละกอทำให้นำไปกำจัดได้โดยง่าย นอกจากนี้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนในการปลูกข้าวโดยลดการใช้ปุ๋ยเคมีและสารกำจัดศัตรูพืช ซึ่งอาจนำไปสู่สภาพที่เกษตรกรสามารถทำขึ้นมาเองจากวัตถุดิบภายในชุมชนเพื่อใช้ทดแทนปุ๋ยเคมีได้

6. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยการสนับสนุนจากคณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร

ขอขอบคุณ คุณบตี คุณอาจารย์ บุคคลากรทุกท่านที่กรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานวิจัยและให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีมาโดยตลอด

คุณค่าและประโยชน์จากงานวิจัยเล่มนี้ขอมอบแด่คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติจังหวัดสกลนคร และบุคคลที่สนใจนำผลการวิจัยเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาหรือพัฒนาต่อไปในอนาคต

จังหวัดปทุมธานี สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

7. เอกสารอ้างอิง

- [1] กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ : ยุทธศาสตร์ข้าวไทยปี 2550 -2554. Online Available: <http://www.ricethailand.go.th/rice%20web/Document/Document.html>
- [2] กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.สรุปขั้นตอนการปลูกข้าวเพื่อลดต้นทุน Online Available: <http://sm-rrc.ricethailand.go.th/srrc/index.html>
- [3] กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. สถานการณ์การผลิตและการตลาดข้าวของโลก. Online Available: www.ricethailand.go.th/rice%20web/Rice%20Situation/Rice_Situation.html.
- [4] ข้าว. สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนเล่ม 3. Online Available: <http://kanchanapisek.or.th/kp6/BOOK3/chapter1/chap1.htm>.
- [5] ชโยดม สรรพศรี. อนาคตการส่งออกข้าวไทยสู่ตลาดจีนใน มูลนิธิข้าวไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ Online Available: <http://www.thairice.org/html/article/index.htm>.
- [6] สุรัช กังวล. (2551). ต้นทุน ผลตอบแทนและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการผลิตข้าวไร่ ของเกษตรกรชาวไทยภูเขา: กรณีศึกษาบ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2536 Online Available: <http://www.library.mju.ac.th/>
- [7] สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูลและคณะ. (2551). ศักยภาพและข้อจำกัดของการผลิตข้าว เพื่อความมั่นคงของชาวนา ในจังหวัดปัตตานี. Online Available: <http://www.deepsouthwatch.org/documents/research>.
- [8] หัตยา ทับสวัสดิ์. (มปป.). ผลตอบแทนการผลิตข้าวแบบล้มตอซังของเกษตรกรในพื้นที่ อำเภอลาดหลุมแก้ว